

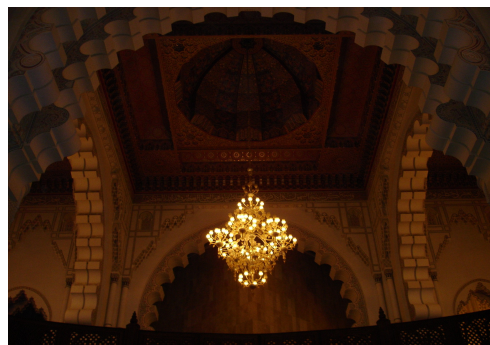
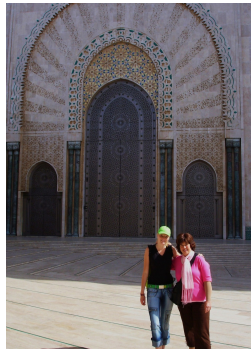
Moeder & dochter in Marokko

Op elk moment in ieders leven zijn er dingen die hadden kunnen gebeuren, maar niet gebeuren. En dan plotseling dient het "lot" zich aan en verandert alles. In het licht van wat ik nu weet, lijken veel zaken onbelangrijk, maar die onbelangrijke zaken kan ik nu ook beter onderscheiden van kostbare momenten. Het verdriet om mijn moeders heengaan, wil ik omzetten in iets moois, en daarom schrijf ik verhalen en blogs over de kostbare momenten. De woorden verschijnen als vanzelf op papier wanneer ik mijn hart toelaat te spreken. Een verhaal is als het ware een brief die ik aan mezelf schrijf. Nu is het tijd om de rondreis door Marokko, die ik samen met mijn moeder in mei 2006 gemaakt heb, te verhalen.

Marokko is een mystiek land, waar je kleurige souks vindt met kleine bochtige straatjes, indrukwekkende paleizen van sultans, vruchtbare valleien en een weergaloze natuur. Onze reis bracht ons naar de imposante koningssteden Fes, Marrakech, Rabat en Meknes; iedere stad had zijn eigen schoonheid en karakter. En daarnaast bracht de reis ons over de hoge bergpassen van het Atlasgebergte en naar de prachtige duinen van de Sahara woestijn. Maar het begon allemaal in Casablanca. Het was een bijzondere reis vol mooie momenten, geluk en gevaar...

In de weken voor vertrek hadden meerdere mensen ons voor gek verklaard; dat een moeder en haar hoogblonde dochter samen naar Marokko gingen. Er was zelfs een vrouw die vertelde dat zij in Marokko door wat straatkinderen bekogeld was met stenen. En we kregen allerlei griezelverhalen te horen over vieze mannetjes. Ik wil nu alvast verklappen dat wij niets in die trant hebben meegemaakt. Natuurlijk werden er kamelen geboden aan mijn moeder door mannen die wel met mij wilden trouwen, maar dat hoort er gewoon bij. Wij hebben de inwoners van Marokko leren kennen als een gastvrij, vriendelijk en zorgzaam volk en ik kan een reis naar dit land aan iedereen aanraden.

Met Royal Air Maroc vlogen we van Schiphol naar de luchthaven van Casablanca. Die avond aten we in het hotel en maakten we voor het eerst kennis met de Marokkaanse keuken. Vooraf kregen we pompoensoep en als hoofdgerecht had de kok speciaal voor ons Tajine gemaakt (een traditionele stoofpot), om ons welkom te heten. Het smaakten werkelijk verrukkelijk. De volgende ochtend brachten we een bezoek aan de Hassan II Moskee, de grootste moskee ter wereld. We hebben het gebouw eerst van buiten bewonderd en we waanden ons in een sprookje. De mozaïek spreekt tot de verbeelding. Daarna kochten we kaartjes om naar binnen te mogen en bij het zien van het prachtige plafond waren we allebei even sprakeloos. Aan de ene kant was het ontzettend kitsch, maar tegelijkertijd was het ook prachtig mooi.

Diezelfde dag nog lieten we Casablanca achter ons en reden we door naar Rabat, de hoofdstad van Marokko. Daar brachten we een bezoek aan het paleis van de koning, zijn privé moskee, de pittoreske kashba en het Moulay Ismail Mausoleum. Bij het paleis hebben we nog even op de deur geklopt, maar de koning was niet thuis. Uiteraard sloten mijn moeder en ik de dag af met een bezoekje aan de Medina; waar we meteen al tal van leuke sieraden kochten. Tja... wat wil je met twee shopaholics op reis! Haha. 's Avonds stond er Tajine op het menu. Ook al hadden we dat de avond daarvoor ook al gegeten, we konden het wederom waarderen. Het schijnt veel werk te zijn om zo'n stoofpot klaar te maken, maar het is dan ook erg lekker.

De dag daarop zijn we via Meknes naar Fes gereisd. Al gauw kwam ik er achter dat mijn moeder de dag niet kon beginnen zonder een kop koffie, en dat bracht ons soms bij onvoorziene stops. Zo kwamen we bij een plaatselijk marktje voor de lokale bevolking. Wij waren de enige toeristen en we hadden daardoor veel bekijks. Uiteraard hadden ze er geen koffie voor mams. Onderweg naar Meknes kwamen we ook langs Volubilis. Deze Romeinse ruïnes zijn één van de best bewaard gebleven ruïnes ter wereld. We keken onze ogen uit. Het was een zonnige dag en het beeld van de ruïnes die afstaken tegen de fel blauwe hemel, hebben mooie foto's opgeleverd. In Meknes hebben we het oude waterbassin bezocht, dat vroeger gebruikt werd om de koninklijke tuin van water te voorzien en de poort van Mansour, die door velen wordt beschouwd als één van de mooiste van Marokko. Op een pleintje, met uitzicht op die poort hebben Helen en ik voor 10 Dirham (= 1 Euro) genoten van een koffie en een cola en het zonnetje. We kwamen pas laat aan in Fes, dus die stad hebben we pas de volgende dag bezichtigd. Wel mochten we die avond wéér genieten van een speciaal voor ons klaargemaakte Tajine.

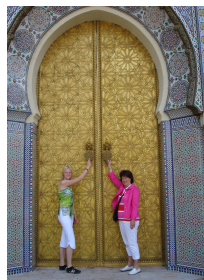

Fes is één van de markantste steden van Marokko. We zijn o.a. naar de religieuze scholen uit de 14de eeuw geweest en naar het indrukwekkende labyrint van souks (markten) dat op de Werelderfgoedlijst van UNESCO staat. In de ambachtelijke buurt hangen de leerververs al eeuwenlang hun geverfde leer te drogen. We hebben één van de dakterrassen beklommen om te genieten van het bijzondere uitzicht over de vele felgekleurde verbaden. Maar lang hebben we er niet gestaan, want het stonk er enorm. Ik heb medelijden met de mensen die elke dag in die baden moeten staan om leer te verven.

Uiteraard konden de shopaholics in ons het ook niet laten om wat winkeltjes in te gaan waar ze traditionele Marokkaanse jurken verkochten. Ik heb er drie gepast en mijn moeder eentje. Het waren net prinsessen jurken en ik kon daardoor zo door naar een carnavalsfeest, maar mijn moeder leek met haar donkere haar en gebruide huid net echt een Marokkaanse. Het stond haar super mooi.

's Middags zijn we naar het koninklijk paleis gegaan, wederom hebben we stiekem even op de deur geklopt, maar ook hier was de koning niet.

Ik verzin het niet, die avond stond er een Tajine op het menu. De eerste drie avonden hebben we echt genoten van het eten, maar ik moet toegeven dat we op de vierde avond de Tajine al wel een beetje zat waren.

Tot nu toe was de reis echt geweldig. We hadden al veel mooie dingen gezien, en op het

programma stond nog veel meer moois. Voor mij zou de Sahara woestijn een hoogtepunt zijn, dacht ik toen tenminste nog...

Op de vierde volle dag in Marokko hebben we vijf uur met de bus vastgestaan. Het zonnetje van dag 2 was allang verdwenen en had plaats gemaakt voor regen, regen en nog eens regen. De weg voor ons was overstroomd en het water stond te hoog voor de bus om er door heen te rijden. Om de benen te strekken, liepen we wat rondjes om de bus en en al gauw kregen we van de nieuwsgierige bewoners uit het omliggende dorp thee en brood aangeboden. Heel lief! En toen we ze wat geld wilden geven, namen ze dat niet aan. Na vijf uur reden we eindelijk verder naar Erfoud. In Erfoud stapten we over in landrovers en die brachten ons naar Merzouga, midden in de duinen. Daar zou Helen overnachten in een uit zandsteen opgetrokken hotel, en ik zou per kameel verder trekken de woestijn in en overnachten in een tent. Maar inmiddels was het hevig gaan hagelen. Onze chauffeur stuurde met zijn benen en hield zijn handen tegen de voorruit, biddend tot Allah dat dit niet het einde van de wereld was. Wat bleek, de man had nog nooit in zijn leven hagel gezien. Voor ons iets alledaags, maar ik besepte toen wel dat ook ik die nacht in het hotel zou slapen, want een kamelenrit zat er met dit weer niet in.

Toen we uit de jeep stapten, stond het water tot onze enkels. Onze chauffeur was zo bang, dat hij niet eens meer de kofferbak voor ons opende, hij rende meteen de trappen van het hotel op. Wij renden hem zonder onze bagage achterna. "Die haal ik zo wel op", dacht ik toen nog. Het personeel bracht ons direct naar het restaurantgedeelte en diende warme soep op. Het water sijpelde langs de muren van leem naar binnen en druppelde zo de stopcontacten in. En vanaf toen kreeg de vakantie even een andere wending. Een nare gebeurtenis, die ik nooit meer zal vergeten. Ternauwernood zijn we die nacht ontsnapt aan een verdrinkingsdood. Het hotel stortte in terwijl om ons heen de woestijn veranderde in een zee...

Maar zo ver is het nog niet. We zaten rustig aan onze soep toen plots het licht uit viel. Meteen werden er kaarsen op tafel gezet en bij kaarslicht aten we verder, romantisch. Mijn moeder en ik konden er op dat moment nog wel om lachen. Op een gegeven moment moest ik naar de wc. In het donker zocht ik mijn weg. De wc deur zat op slot en terwijl ik stond te wachten keek ik om me heen. Ik zag dat de voordeur van het hotel open stond. Het was gaan onweren en bij elke flits werd mijn omgeving even verlicht. Ik zag dat het water naar binnen stroomde en iemand deed verwoede pogingen het water met een bezem weer naar buiten te vegen. Het zag er grappig uit, maar toen besepte ik ineens dat de situatie helemaal niet grappig was...

Om het hotel binnen te komen, hadden we flink wat traptreden omhoog gelopen. Het feit dat het water nu naar binnen stroomde, betekende dus dat het water buiten al heel hoog moest staan. De wc zat nog steeds op slot. Eén van de kamelendrijvers, bleek later, was daar geëlectrocuteerd en op slag dood. Gelukkig wisten we dat op dat moment nog niet, want anders was de paniek waarschijnlijk echt de pan uit gerezen. Ik besloot terug te gaan naar het restaurant. Ik wilde net aan mijn moeder vertellen wat ik gezien had, toen we een harde gil hoorden, gevold door een tweede gil. Meteen ontstond er ophef en verwarring. Mensen stonden op, gingen weer zitten, vroegen aan het personeel wat er aan de hand was.... en het antwoord trof ons hard. We moesten onmiddellijk het restaurant verlaten, want het stond op instorten!!!

Bij die woorden ontstond er natuurlijk paniek. Het was donker en in de wirwar van rennende mensen, raakte ik mijn moeder kwijt. Ik hoor haar nog om me roepen, de angst in haar stem. Vlak bij de deur vonden we elkaar weer en hand in hand stapten we naar buiten. Nog net op tijd herinnerde ik mijn moeder er aan dat we een trap af moesten. Ze pakte me stevig vast en samen stapten we de buitenlucht in. Het regende en onweerde nog steeds. Onderaan de trap stond het water tot onze middels. In de verte konden we met behulp van de lichtflitsen vaag een tweede trap omhoog onderscheiden. Traag kwam de groep mensen in beweging, daar verderop waren we misschien veilig? Maar al gauw verscheen er een man op de trap en hij schreeuwde dat we rechtsomkeer moesten maken. Maar er was geen weg terug, want voor onze ogen stortte het restaurant in. Dus toch maar richting die trap in de verte...

Het bleek dat het restaurant in een oude rivierbedding had gestaan en nu betraden we het hoger gelegen binnenplein met daar omheen de slaapvertrekken. Hier stond het water maar tot onze enkels en even zorgde dat voor een gevoel van opluchting. We waren koud tot op het bot en keken uit naar een warm bed in een droge kamer. Willy, de gids, en Jozua, iemand die we tijdens de reis hadden leren kennen, weerhielden ons echter van dit plan. Het leek hen veiliger om de bedden de binnenplaats op te slepen en daar met z'n allen, in de buitenlucht dus, de nacht door te brengen.

We stapelden de bedden op, wikkelden dikke dekens om en wachtten op de hulp, die niet kwam. Het water op de binnenplaats steeg tot 40 centimeter, terwijl om ons heen het water zo'n twee meter diep was. Met Perzische tapijten werden er bij de twee toegangspoorten een soort dijken gebouwd tegen het stijgende water.

De slaapkamers liepen in een vierkant om de binnenplaats heen en op elke hoek stond een toren. Willy en Jozua besloten te onderzoeken of deze torens misschien konden dienen als een veilig en droog toevluchtsoord. Ze stapten nét de toren weer uit, toen deze in een paar seconde geheel instortte. Niet lang daarna stortte de tweede toren in en werden er ook in de muren om ons heen steeds meer gaten zichtbaar. Het licht van de flitsen gaf ons uitzicht op een woestijn die was veranderd in een zee en op kamelen die iets verderop kopje onder gingen en verdronken. We zaten als ratten in de val. Als de muren het zouden begeven, zouden we alleen zwemmend weg kunnen komen. Maar zwemmend naar waar? Het dichtstbijzijnde dorp lag kilometers ver. Ik raakte overstuur, mede doordat ik wist dat mijn moeder niet kon zwemmen. Toen ze me ook nog eens fluisterde dat als het op zwemmen aan kwam, ik haar maar moest achterlaten en mezelf moest redden, begon ik keihard te huilen. Alsof ik mijn eigen moeder achter zou laten! Jozua probeerde me te troosten. Een keiharde knal van de bliksem die in één van de nog overeind staande torens sloeg, maakte het er niet beter op.

We hadden die avond alleen een licht soepje gegeten en onze magen knorden. Wat verlangden wij terug naar elke avond Tajine eten, en we beloofden elkaar toen dat als we het zouden overleven, we nooit meer zouden zeuren over te vaak hetzelfde eten.

Pas diep in de nacht hield het eindelijk op met hozen en hagelen en begon het water te zakken. We durfden nog niet opgelucht adem te halen, maar toen ik plotseling krekels hoorde, wist ik dat we het gered hadden. We waren door het oog van de naald gekropen. We hadden kunnen verdrinken, bedolven kunnen worden onder het puin, geëlektrocuteerd kunnen worden of door de bliksem geraakt. Langzaam maar zeker kreeg iedereen weer een glimlach op zijn of haar gezicht en sommigen zetten zelfs opgewekt enkele liederen in. We moesten echter nog uren wachten voordat het water voldoende gezakt was om te vertrekken. Jozua en Helen spraken zachtjes over de Juliana van Stolberglaan in Den Haag, waar zij gewoond had en hij nu bleek te wonen. Ik luisterde naar hen, naar de liedjes en naar de krekels. Al gauw verstomden alles naar de achtergrond en viel ik, met mijn hoofd op mijn moeders schoot, in slaap.

Bij daglicht zagen we pas goed wat de ramp in de omgeving had aangericht. Niet alleen ons hotel was half ingestort, maar ook zestien andere hotels en veel huizen. Er waren meerdere mensen overleden en ook een heleboel kamelen hadden het niet overleefd. Nog altijd realiseer ik me dat het overleven van deze ramp een kwestie van seconden en geluk is geweest. We hadden echt geen seconde langer in het restaurant mogen blijven, en wat een geluk dat Willy en Jozua ons hadden afgeraden in de slaapkamers te slapen. Ook die bleken achter de muren totaal ingestort te zijn.

En toen ging onze reis gewoon verder, alsof er niets gebeurd was.

Helaas wel zonder digitale camera en telefoon en met enkele kledingstukken minder, want die hadden we de avond daarvoor in de kofferbak van de jeep laten zitten, die vol gelopen was met water. Alle elektronica was stuk (gelukkig heb ik wel de foto's van de memory card kunnen downloaden) en mijn kleding zat zo onder de modder dat het er niet meer uit ging. Wonder boven wonder startten de jeeps nog en zo lieten we het slagveld achter ons. We gingen eerst naar het hotel in Erfoud, waar we onze grote koffers hadden achtergelaten. Daar mochten we douchen en kregen we een ontbijt aangeboden. Helen en ik hebben het er later nog vaak over gehad dat we nog nooit in ons leven zo lekker gedoucht hadden als die ochtend.

Ons pad leidden ons verder naar de prachtige Tinghir oase, bekend om de schitterende Todra-kloof met rotsen die reiken tot wel 250 meter. Helaas stond de kloof onder water en dus vervolgden we onze weg naar Zagorra.

Eén van de hoogtepunten voor ons was het Atlasgebergte. Ik heb mijn moeder nog nooit zo onder de indruk gezien van natuurschoon. Ter plekke besloot ze dat ze daar terug zou komen met mijn vader. Helaas is dat er nooit meer van gekomen, maar ach... wie weet waar ze nu is... misschien kijkt ze nu wel elke dag uit over die ruige rotsen.

Na een lange rit door dor landschap kwamen we aan in een palmboom vallei. Onderweg waren we nog gestopt bij de kashba van Ait Ben Haddou, gebruikt voor vele films en genoteerd op de Werelderfgoedlijst van UNESCO.

Helaas weet ik van de volgende dagen niet meer zoveel. De ramp was uiteraard niet in de koude kleren (letterlijk eigenlijk wel, maar figuurlijk niet) gaan zitten, en veel foto's van het wegwerp toestelletje dat ik gekocht had, zijn mislukt. Mijn moeder en ik wilden mede daarom graag nog eens terug naar Marokko. Een aantal bezienswaardigheden hebben we vanwege het slechte weer moeten overslaan en van andere dingen hebben we geen foto's.

Wat me nog wel goed bijstaat van die dagen is dat we op een gegeven moment in een gigantisch hotel verbleven. We zaten in een kamer ergens helemaal afgelegen en we moesten een flink stuk lopen om na het eten (Tajine) vanuit het restaurant naar onze kamer te gaan. Onderweg werden we gevolgd door één van de personeelsleden. Misschien met goede intenties, maar wij vonden dat hij enge ogen had en hij had mij tijdens het eten de hele tijd aangekeken. Zijn ogen waren ook het enige dat we konden zien, want hij was helemaal gesluierd. Dat hij na het eten achter ons aan liep, vonden we maar niets. Bij de kamer aangekomen schoof mijn moeder onze koffers en een stoel tegen de deur, zodat hij niet binnen kon komen en dat wij in ieder geval wakker zouden worden als hij het zou proberen. Wat een schat was het toch!

Ook waren we een keer een middag bij een Marokkaans gezin uitgenodigd om te komen eten. Oma en moeder hadden speciaal voor onze komst... je raadt het vast al... een Tajine gemaakt.

Uiteindelijk brachten alle 'omzwervingen' ons in Marrakech; een betoverende stad.

Daar is het ons gelukt om midden in de souks te verdwalen. En geloof me, dat is met de 300 straatjes echt geen pretje. We hadden gewoon niet door dat we al zo ver in de Medina verzeild geraakt waren. We waren te druk in de weer geweest met tasje, schoenen, servies, sieraden en sjaals kopen. Hihi. Uiteindelijk heeft een dronken man ons er uit geleid.

In Marrakech hebben we weer een aantal moskees en paleizen bezocht. Maar het leukst was het Djemaa El Fna plein, waar slangenbezweerders en goochelaars hun kunsten vertonen.

De laatste dag in Marrakech hebben we de rust van een botanische tuin opgezocht en 's avonds zijn we naar een soort '1001 nacht show' geweest.

Daarna was het tijd om terug te keren naar waar het allemaal begonnen was, Casablanca. Daar wilden we de reis afsluiten met een lekker wijntje. In Marokko is het echter vrij moeilijk om aan wijn te komen. In het openbaar (in restaurants en hotels) mag het niet geschonken worden. Uiteindelijk vonden we een slijterij en namen we de wijn stiekem mee naar onze hotelkamer. Daar bleek de wijn echter flink bedorven te zijn.

We hebben uiteindelijk trouwens ook, op de avond in de woestijn na, elke dag Tajine gegeten,

maar we hebben niet meer geklaagd.

Ondanks de ramp hebben we een mooie tijd gehad in Marokko. Sinds de dood van mijn moeder besef ik me dat beter dan voorheen. Ik heb er nog lang de pest in gehad dat de dingen die hadden kunnen gebeuren, door de ramp niet gebeurden. Veel activiteiten, zoals de kamelen rit door de woestijn, de wandelingen door de Dades-kloof en de Todra-kloof etc. zijn niet doorgedaan. In het licht van wat ik nu weet, zie ik echter dat dat allemaal onbelangrijke zaken waren. Ik heb met mijn lieve moeder een verre reis gemaakt en een heus avontuur beleefd! En dat koester ik!

